

(*fotjar* 'furgar', *fotja* ocell de pas, *fotjut* < *fetjut*), en el fons tot és u i pertot es parteix de substitucions eufèmiques en lloc de *fotre*. Ací, potser el detonant ha estat la coincidència de *faig* (*bo faig*) 'jo copulo' amb *foi*, d'on la forma combinada *jo 't foi*, que se sent tant en les comarques del cat. oriental.

En altres casos haurà pogut intervenir la influència d'un francesisme adoptat burlescament. Com a base podem pendre la gran difusió del fr. *foudre* substantivat, que vaig documentar en l'article FUTRE del DCEC i DECH: «lechuguino» des de l'Argentina i Xile a l'Equador, port. *futre* «home menyspreable, mal vestit», fr. pop. *jean-foudre* i *foutriquet* «personne sans dignité», etc., gall. *futrar-se* 'embrutar-se', etc.

Doncs, la procedència francesa, i el moment històric cabdal d'aquesta adopció, ens sentim portats a identificar-los amb la Guerra del Francès, la invasió napoleònica, pel romanço popular recollit per MilàF, datable de c. 1814, pel capgirament que llavors feren sofrir al nom odiat de Bonaparte: «Malapat hem d'enterrà / --- baix d'una gruta / perquè no empesti la gent / la pudó de *futre*» (Romllo., 131.8); doncs un *futre* = un maleit gavatx, l'home que va dient *foudre!* D'ací el men. *futre* «paraula que s'usa a voltes en to despreciatiu, i altres d'admiració: *aqueit futre d'home*», Ferrer Ginart (Rond. de Men., 220); mall. *futri*, que és femení i per tant l'hem d'interpretar com la *fútria* 'la mania, l'encaterinament': «llavò cop-en-sec, li puja la mosca al nas i li pega la *futri* contra el lo pronom neutre», AMAlcover (BDLC xi, 322); Fontserè apuntava al marge del seu DOrt (c. 1925) *futris*: AlCM troba *futris* 'rauxa de mal humor' en el costumista gironès Girbal i Jaume «mare, giqueu-la estar! No veyeu que té el *futris*?», tort. *futris*, BDC III, 98, i hi arrengrera al costat un emp. a la *futroia* «mal vestit, de qualsevol manera» que un se sentiria temptat de donar com a manllevat ja en el temps en què els francesos pronunciaven encara el diftong *oi* com *óg* (potser Ss. XIV-XV): en alguna frase com «voilà coment je la *foutroie*» 'com l'engiponaria', que la nostra gent pogueren barrejar amb el parònim francès *je l'acou(s)troie* 'la faria anar vestida'.

Derivat negatiu d'això, maestr. *desfutrell* «falta d'aseo i bon modo de vestir la roba, malfarjament» que GaGirona localitza a Almassora (Pna. de Castelló) i alhora ens fa saber que, a l'Alt Berguedà (a Vallcebre), ha sentit aplicar *desfutrell* a un «jovensà solt de costums, destarifat, pervertit»; mall. *a la fotranca* 'de qualsevol manera, per aquí en enllà': «l'analogia --- fa anar a la xisclera i a la *fotranca* les lleys --- dels sons de tota llengua» (BDLC xi, 52).

De *fotre* deriva també el cat. i oc. *fotral*² [*futral* i *futralada* fam. multitud, abundància, infinitat, Lab. 1839]. La pronúncia corrent en el cat. central és *una futroláde* i d'altra banda *um futrál* («té un *foterál* d'anys, el pobre home»), però aquesta *ə* és tan secundària com la de *foteria*, *foterà*, barcelonins en lloc del condicional i futur *fotria*, *fotrà* (com *perderia*, *perderà* = *perdr-*). La derivació en -al és tan natural, en aquest mot, com en *gavadal* (*té un gavadal d'anys*), de

GABÀTA 'gaveta, galleda'.³ I l'ús del radical amb aquest ofici és paral·lel al de l'it. *un fotlio* «un buscherio, una gran quantitat» (Petrocchi); i el mateix *buscherio*, més conegut en italià, està íntimament relacionat amb *buggerare* 'fer el sodomita'.

Altrament l'ús d'aquesta paraula no està pas limitat al cat. central, car la sento fins a l'extrem límit Nord de la llengua: a Salses es planyien de tanta porbrissalla com se'ls infiltra portant *futrálz de púls* '(un podrimer de mengilla)', 1960, i entra endins del territori d'oc; des de Marsella per Sóller degué introduir-se el mall. *futrau*: un *futrau de ---* 'molts' (BDLC XII, 201; XIII, 24) més encertadament escrit «balear *fotrau*» (Moll, AORBB II, 48). No pertot el sentit és ponderatiu, almenys a l'extrem Nord és cosa pejorativa: als Angles de Capcir vaig sentir com empraven *futrál!* com a increpació o terme injuriós a una persona (1960), com si pròpiament volgués dir 'animal!'; l'olotí Estorch (*Tamboriner* II, 12) usa així *futrals* (Dag.); adj. «bèstia, ximple; bèta; subst.: *quin fotral de dona!*» (Grandó, Misc. Fabra, 192), i el glossari de les *Catal. del Ross.* de Saisset (p. 252) porta com a definició de *parrabostada* «fart de *fotrals*, batussa».

De fet mot de gran difusió per tota la terra d'Oc, fins a l'extrem Nord i Nordest, amb aqueixos diversos matisos, tots ben explicables des de *fotre*; a Tolosa potser té també exactament el sentit del Capcir, car es nota que imprimeixen *fotral* amb punt d'admiració, però altrament Visner defineix «terme d'exagération: *fotral d'oumenès*, un *fotral d'albre* un arbre hors des proportions ordinaires», a l'Alvèrnia *fotrau* semblantment és «gros morceau» (Michalias); i a la vall alpina de Barceloneta retrobem juntes l'acc. barcelonina i la tolosana: «*foutràou* m. grosse quantité de, *foutralàs* m. même sens s'appliquant aux personnes: en *foutralàs d'hòme*, en *foutralàs de frèma*: un gros homme, une grosse femme» (Arnaud-Morin).

Del mateix radical encara, i amb semàntica afí: *futralejar* «pegar, atropellar» [Lab. 1839] i emprat per Víctor Català: «s'hi afegia el bramul sord dels bufaruts que ho embestien y *futralejaven* tot» 'desfogar la fúria' (*Solitud*, p. 183) (per més que l'inextricable garbuix cerdà-empordanès que l'autora pretén fer parlar al seu pastor no ens condueixi a saber on s'usa aquest terme). En tot cas és ben usual a tot el Nord del cat. or. *anar esfutrasát* 'espellifat, amb extrema deixadesa del vestit', que la mateixa VCatalà empra en la seva novel·la (pp. 240, 288); cf. *desfutrell*, supra.

Fotim mall. «criatura entremaliada, bellugadissa, impertinent», Dag. (no *Damen.*), «infant o home menut o bellugadís» (gloses mall., AlCM), eiv. («fu-: chicuelo, muñeco», Pz.Cabr.), 'caràcter entremaliat' a Olot i Pobla de Lillet (AlCM). D'ací sembla derivat un *futimé* 'un reguitzell, un fotral' que se sent a molts punts del Princ.: l'he sentit molts cops ací i allà en el triangle St. Pol-Girona-Vic, AlCM ho registrà a les Muntanyes de Prades (Rojals) i Pol a la Vall d'Aneu («*futimé*: muchos», p. 18). Però en altres punts diuen un *futeument* (AlCM a Puigcerdà i Palafrugell), i a la Vall de Camprodon m'escrivien que havien recollit «un *foti-*